yeryüzü

BU SAYIDA

İhsan İNCESU — Ahmet ARİF
Nihat BURUŞUK — Turhan GÜRKAN
İlhan TARUS — Muharrem BARLOK
KARACAOĞLAN — Halil AYTEKİN
ARAGON - N. İ. BERK — Hilmi Üsekes

ON BEŞ GÜNLÜK FİKİR, SANAT DERGİSİ

SAYI: 11 — 15 MART 1952 — KURUŞ: 20

HAYAT VE YAZAR

Son günlerde okuduğumuz romanlar, hikâyeler, şiirler bizi hep yazarın hayat tecrübesi ve dünya görüşü üzerinde düşündürüyor.

Yazar, eserlerinde hayatı aksettirir, diyorlar; realizmin hayalle alışverişi yoktur diyorlar. Realizmin, en kolay, en üstünkörü tarifi de bu olsa gerek. Ama eksik bir tarif, müphem bir tarif, yanlış bir tarif. Yazar, eserlerinde hayalı aksettirirmiş; yazarın bunu yapabilmesi için hayatı görebilmesi, hayatın mekanizmasını anlayabilmesi lâzım. Yazar hayatı nasıl, ne tarzda aksettiriyor? İşte bunu ıska geçmek istiyorlar.

Edebiyat kabiliyet ister, derler. Kabiliyet şüphesiz, hoş birşey. Ama bizim anladığımız kabiliyetin, gelişmek için, olgunlaşmak için hiç bir şeye ihtiyacı olmayan, o ne idüğü belirsiz, iptidai kabiliyetle bir ilgisi yoktur. Edebiyat kabiliyet ister, ama edebiyat, hayata bakan, hayata iştirak eden yazarın şahsi olarak edinmesi gereken bir hayat tecrübesi de ister. Çoğumuzun büyük yazarlarında hep geniş bir hayat tecrübesi buluyoruz; hepsi hayatla haşrüneşr olmuş kişiler. Gorki'nin genç yazarlara verdiği bir öğüt var: «Gerçek bir yazar olmak istiyorsan hayat tecrübesi edin, dünyayı gör, hayatı tanı.» Kendi yazarlarımızda da aynı durumu görmek mümkün: Orhan Kemal'i Orhan Kemal yapan ileri bir dünya görüşü ile birleşmiş zengin bir hayat tecrübesi değildir de nedir? Orhan Kemal yurdumuzun gerçeklerini, insanlarımızı tanımamış olsaydı, hikâyelerindeki o sıcak, o gerçek havayı, insanı hiç zorlamadan söylediklerine inandırıveren o ifadeyi bulabilirmiydik? Ne kadar okumuş, ne kadar zeki olurlarsa olsunlar, hikâyelerine, şiirlerine bir yakınlık duyamadığımız yazarlar hep hayat tecrübesinden mahrum sadece kitaplardan öğrendiklerini tekrarlayıp duran yazarlar değil mi? İleri bir sanat için bilgi, dünya görüşü şart elbette; ama kâfi değil. Bilginin, dünya görüşünün hayat tecrübesi ile birleşmesi hayat tecrübesini değerlendirebilmesi lâzım. Goethe boşuna söyememiş: «Hiç bir teori, yaşanmış tecrübenin yerini tutamaz.»

* * *

Dünya görüşünün önemini küçümsüyoruz sanılmasın; asıl onun önemini belirtmek için yazıyoruz bu yazıyı.

Yazarın, eserlerinde hayatı aksettirebilmesi için, hayatın mekanizmasını bilmesi gerek. Bir P. İstrati vardır; dünyayı gezmiş, dolaşmış bir bir çok insan tanımış, sonunda da «Ben, toplum içinde yalnız insanlar arasındaki mücadeleye inanırım» demiş daha ötesini, daha derinini görememiş. İstrati, hayatın gerçek mekanizmasını görememiş, apacık bazı gerçeklere varamamış; vardığı netice yanlış. Sonunda insanlara yanlış sözler söyleyip, yanlış davranışlar tavsiye ettikten sonra neye yaradı bunca hayat tecrübesi? Böyle söyleyen bir yazar topluma iki yüz yıl geri bir bakışla bakıyor demektir. Devrimci bir dünya görüşüne varamamış bazı hikâyecilerimizde, bazı şairlerimizde de hayatın işleyişini anlayamamaktan gelen bir bocalama, bir kötümserlik, olaylar karşısında bir yığılıp kalma, bir boğulma var: Bakıyorsunuz bir hikâyeci bir takım toplumsal şartlar içinde gayet tabii olan bir olaydan incinmiş dünyaya küsüvermiş. Bakıyorsunuz bir şair, yapacak başka bir şey kalmamış gibi, «içip, içip ah ediyorum.» diyor. Bu durum olayları gerçek değeriyle görememek yanlış yollar göstermemek, onun zihnini bulandırmamak için olayları gerçek değeri ile göstermek bunun için

(Sonu 2 de)

BEETHOVEN

Bilimsel görüşten yoksun bazı tarihçiler, büyük sanatcı ve fikir adamlarını insanlık tarihine gelisigüzel serpiştirilmiş şaşılacak mesut tesadüfler sayarlar. Oysaki bunlar, bulundukları çağın sosyal, ekonomik ve dolayısı ile kültürel durumunun yarattığı zorunlu sonuçlardır. Sanatcıyı incelerken de bu durumu göz önüne almak, ayrıca sanatının sosyal şartlarla olan ilgisini, karşılıklı etkilerini çağdaşı olan başka sanatcılarla kıyaslıyarak açıklamak ve böylece bir değer yargısına varmak gerekir.

Ludwig van Beethoven 1770 aralık ayının 17sinde Bonn da doğmuştur.Bu yıl, yeni bir toplum sınıfının ortaya çıkmağa başladığı, yeni bir toplumsal guruplaşmanın geliştiği XVIII. yüzyılın ikinci yarısına rastlar. Bir yandan rönesansla başlayan hümanist akış; diğer yandan merkezi ve tâli feodaliteyi yıkan kapitalist istihsal kuvvet ve münasebetlerinin ortaya çıkışı bu yıllara hareketli, yaratıcı bir mahiyet verir. Yığınlar hürriyet, kardeşlik ve eşitliğe doğru hızla ilerlemektedir. Yeni doğan burjuva sınıfı, halka dayanarak, sosyal nizamlarda değişiklikler yapmak ve aristokrasiye karşı haklarını korumak için çarpışmaktadır. Burjuvazinin, her memlekette değişik şekil ve zamanda bile olsa, başarıya ermesine karşılık, halklara karşı eşitsizliğin devamına rağmen, o çağ, muazzam ilerlemelere sahne olmuştur. Köy ekonomi sistemi yerine para ekonomisinin gelişi; büyük üretim araçlarının ortaya çıkıp, bir araya toplanması sonucu olarak küçük üretim ve el tezgahlarının ortadan kalkması; orta çağın toplumsal yapılarından kurtulmağa didiniş; büyük bir kültür hazinesinin doğması; kandan gelen asillik ve buna dayanan imtiyazlar yerine birey cüret ve teşebbüsünün öne sürülmesi; müstebitlerin istismar aracı olan din ve onun masalları yerine aklın ve bilimin yerleşmeğe başlaması; tanrının insan kafalarında ki tahtına aklı selimin oturtulması ve başka kavramlarla özetlenebilen bu kaynaşma her memleketin sosyal formuna göre değişik sonuçlar verdi. İtalyada cumhuriyetciler kolayca başarı kazandılar. Fransada, materyalist ve ansiklopedistlerin olgunlaştırdığı yaygın bir halk ihtilâli oldu. Ve okadar etkili oldu ki başka Avrupa devletleri hür ve insancı fikirlerin Fransadan dışarı sızmasından kaygılanmağa başladılar. Bütün ileri düşünürler hürriyet ve eşitlik fırtınasının Fransadan kopacağına inanıyordu. Almanyada ise bu hareket Prusya militarist terörünün artmasına sebeb oldu. Fakat terör hiç bir zaman hareketin gelişmesini ve yayılmasını önliyemedi.

Beethoven bu şartlar içinde yetişmişti. Almanyadaki ihtilâlci davranışların çıkışyeri olan Bonn'da okudu. E. Schneider gibi ileri düşünürlere talebelik etti. 1794 de ihtilâle kalkışmak suçu ile bazı iyiniyetli kimselerin tevkifi olayına da adı karışmıştı.

Beethovenin babası da musikici idi. İkiyüzlü, zalim, kaba bir sarhoş. Ve sarayın kendini beğenmiş kötü bir tenoru. Beethoven annesini çok sever. O basit bir kadın; kocasının her türlü kahrına «tevekkül» gösteren basit bir hizmetcidir. Beethovenin istismar edilişi ailesinden başlar Önce babası Mozart ve başka «harika çocuk»ların kazançlarına özenerek, para hırsı ile, onu zorla musikiye başlattı. Romain Roland «Jean Christophe»unda, örtülü bir şekilde Beethoveni anlatır.

8 yaşında, Kölnde, dinleyicilerin önüne çıktı. Eden, T. F. Pfeiffer ve en önemli olarak Neefe'den ders aldı. Bestecilik, org, keman ve viola çalıştı. 12 yaşında ilk eserlerini (Dresslerin marşı üzerine 9 varisyon ve org için iki sesli fug) yayınladı. 11 yaşında orkestrada kemancı 12 yaşında çembalist, ertesi yıl saray organisti oldu. 17 sinde ilk defa Viyana ya gitti; Mozart'la tanıştı. Annesi veremden ölünce Bonn'a döndü. 19 yaşından sonra

(Sonu 4 te)

Nihat BURUŞUK

YENİ YETİŞENLER

Nurullah Ataç'ın (Ulus) gazetesindeki yazılarını bilmem okur musunuz. Kimsenin görmediği, kenarda köşede sıkışmış, bulunup okunamıyacak, aransa bile ele geçirilemiyecek şeylere, yazılara, şiirlere, o yazıların yazarlarına ve o şiirlerin şairlerine bir dokunuşu, bir uzun uzadıya incelemeye girişişi, incir çekirdeği doldurmıyacak meseleler üzerine bir ısrarlı basışı, bir ayak direyişi vardır ki, ömürdür. Bu yazıların bazısının lüzumsuz, bir kısmının faydasız, pek çoğunun da sırf orijinalcilik, bulup çıkarıcılık, tek seçicilik ve hurda arayıcılık uğruna ele alınmışcasına manasız şeyler olduğunu inkâr etmek beyhudedir. Biz örtmeğe çalışsak da okuyucu bilir, geriden kıskıs güler, arada bizi de maytaba alıp eğlenmesi tehlikesi belirir.

Ancak bir takım yazılarının unutulup geçmesine de gönül razı olmaz. Kim isterse gülsün, Nurullah Ataç, birçoklarınca, önemli bir kişidir. Arasıra karşısına çıkılmazsa, yalnız bu birçokları değil, belki kendisi de her söylediğinin tam gerçek olduğuna inanıverir. İnanmasının çok çabuk olduğunu, sonra hemen bütün inançlarından da, gene çok çabuk, geçiverdiğini tecrübemizle biliriz. Biliriz ya, o zavallı okuyucular acınacak durumda, ortada kalırlar. İşin kötü tarafı burasıdır. İyisi mi, arasıra üstadı durdurmalı, uyandırmalı, biraz keyfini kaçırmalı.

Efendim, sayın hocamız adını andığımız gazetenin 16 şubat günlü sayısında (Akdeniz) başlıklı bir söyleşi yazmış. Yaşar Nabi'nin Panait İstrati'den dilmize çevirdiği bu addaki kitabından söz açıyor. Tesadüf bize bu sefer yardım etmiş olacak; hep ona yardım edecek değil ya; İstrati'nin hangi yazarlardan daha büyük ve hangilerinden daha küçük olduğu tarafına dokunmamış. O küçüklü büyüklü yazarların, hatırda doğrusu kalmış ise gayed, falanca eserlerinin feşmekânca kısımlarından aşağı yukarı paragraflar, sözler getirmemiş. Buna sebeb de, bencileyin, sayın üstadın son günlerde yerli kitaplara sarılması, bu sefer de nesirde, hikâyede yeni dehâlar aramağa girişmesi.

(Sonu 2 de)

İlhan TARUS

Karacaoğlan'ın

Şimdiye kadar yayınlanmamış bir şiiri

Yer altında sarı öküz
Kimbilir kaç yaşındadır
Dört ayağı yer zülumet
Bir sinecik peşindedir.

Kuyruğu omuza attı
Kafası mağribe yetti
Yetmiş bin melaik tuttu
Hikmet onun başındadır.

Dağlar kadar yem verilir
Doymaz onu melillenir
Bir yemeğe pek az gelir
Lezzet ancak dişindedir.

Tüyü sarı alnı sakat
Daim gaim hakka bakar
Sılkinse dünyayı yıkar
Tek boynuzu üstündedir.

Karacaoğlan söyler bunu
Dağlar kadar kalın gönü
Tutsam çifte koşsam onu
Arzumanım eşindedir.

Onların Yalnız Bir Tanesi için

Ey dovullara koşan ak-pak kollu halayıklar
Ey kasabalarımızdan kahkahaları yükselen kızlar

Musiki sultanlarımız isimsiz yolcular
Bir operasınız ki top seslerini boğarsınız

Kiminiz ay ışığı kar kokusu kiminiz
Pırıl pırıl döner etraflarında dünyamız

O altın gibi memleketten geldi Berenice'de
Yalınayak katıldığı kralların âyinlere

Canım Marie'ye bu renkler nede yakışmış
Asılsız kavgalarında Fransamızın dalıp kalmış

Ey pırıl pırıl saçlım Astride Ey Agnes de Maranie
Ey güneşlerin ses vermediği yirmi yaşın kraliçeleri

Ey en güzel elmaslarını takıp bekleyenler
Ey âşıklarını kulelerden gözleyen şavklı güzeller

Hepsi hepsi duyacaklar kalplerinde o içli yankıyı
O kafiye düzdüren aşka o ölümsüz kılan şarkıyı

Nekadar pis günlerde yaşanırsa yaşansın
Nekadar sevgiden uzak olunursa olunsun

Ben herşeye rağmen şarkımı söyleyeceğim
Eller Alis derken ben de Elsa diyeceğim.

ARAGON
Çeviren:
N. İ. BERK

HAYAT VE YAZAR

(Başı birincide)

de bilimsel düşünce ile beslenen ileri, devrimci bir dünya görüşüne varmak sarttır. İleri bir dünya görüşüne varmayan yazarın hayat tecrübesi, kafasında ve kalbinde karmakarışık, anlaşılmaz bir yığından ibarettir.

* *

Eskiden bazıları, meselâ Cahit Sıtkı Tarancı, dünya görüşünden diri lâkırdı diye bahsederdi. Şimdi böyle düşünenler pek kalmadı. Ama çoğu, dünya görüşü denince hâlâ ikide bir tekrarlanan tezlerin bir koleksionunu anlıyorlar. Bunlar için, ama yalnız bunlar için, dünya görüşü yazarın dünya görüşüne bir engeldir.

* *

Hayatı görmek var, görmek var. Sait Faik da hayatı görüyor; Orhan Kemal de; Cahit Sıtkı da hayatı görüyor, A Kadir de. Bir Orhan Kemal, bir A Kadir hayatın durgun, hareketsiz değil, dalmı bir gelişme değişme, dalmı bir oluş halinde olduğunu bilir. Görmesini bilmeyen gözlere durgun gibi gözüken hayatın gerçek yüzünü göstermek, değişmesini göstermek için toplumsal olayları değerlendirebilecek bilimsel düşünceye dayanan, ileri devrimci bir dünya görüşüne sahip olmak gerektiğini de bilirler. Bu temel görüş, bu ileri ve devrimci dünya görüşü, yazarı kısırlaştırmaz, aksine, gerçekleri görmek tiplerini yaratmak, hayatın en derin temayüllerini ifade eden şahıslara şekil vermek, kendi hayat tecrübesini değerlendirmek bakımından ona yardım eder. Çünkü realist yazar da hayal kurar. Devrimci realizm, romantizmsiz mümkün değildir. Değişeni, oluş halindekini göstermek için, şaşırtmak, oyalanmak, yolundan çevrilmek, kendi yaratıcı gücüne olan itimadı yok edilmek istenen yığınlara karanlıklar içinde yol gösterici bir ışık olabilmek için realist, devrimci yazar da hayal kurar. Ama bu hayal, rastgele bir hayal değildir; realite aleminde kurulan, gerçeklere ve ileri, devrimci bir dünya görüşüne dayanan bir hayaldır. Romantizmsiz realizm, devrimci, ileri bir eser veremez. Romantizmsiz realizm olsa olsa dünyayı tanıtır, mevcut durumu gösterir. Oysa ki bilim de, sanat da aynı amaçta birleştirler: Dünyayı tanıtmak ve değiştirmek. Hayalle alışverişi olmayan bir realizm, dünyayı değiştirmek gayesine hizmet edemez.

Yukarda Gorki'nin hayat tecrübesinin önemini belirten bir sözünü alıntısını. Gorki yalnız o sözü söylemekle kalmıyor; genç yazarlara kendi halklarının, insanlığın ileri kültürünü tanımalarını da tavsiye ediyor ve bir çok edebi ilmi eser sayıyor; yazarları bunları okumağa bu kitaplarda mevcut tecrübelere nüfuz etmeğe teşvik ediyor.

Görülüyor ki yazarın hayat tecrübesi ve dünya görüşü birbirinden ayrılmaz şeylerdir. Yalnız hayat tecrübesi olan yazar, ileri bir dünya görüşüne varamazsa, toplumsal hayatın mekanizmasını bilimsel düşünceyle inceliyemezse, eserlerinde hayatı gerçeğe uygun olarak aksettiremez, çökeni ve gelişeni gösteremez, aydınlık gelecekler için çalışamaz; insanlara yanlış yollar, yanlış davranışlar tavsiye edebilir. Ama bir yazar, yalnız kitaplardan edindiği bilgiyle kalırsa hayatı insanları tanımazsa, yurt realitesi ile hasrûneşr olmazsa eserlerinde daima bir renksizlik, bir kendini zorlama olacaktır; o eserler okuyanı soramıyacak, inandıramıyacaktır. Çünkü bir yazarın da dediği gibi: «Hayatın yeşil ağacı karşısında her teori geri kalır.»

Yazardan beklenen, gerçekten bir iş görmek, gerçekten hallumıza faydalı olmak istiyorsa hayat tecrübesi ile dünya görüşü arasındaki bağlığı anlıyarak ona göre hareket etmesidir. Yazardan beklenen bu: Realiteyi görmek ve onu iyiye, güzele, doğruya doğru değiştirmek için, aydınlık gelecekler için mücadele etmek. Yazar istediği gibi hareket etmekte serbest tabii, halkın kendi yazarlarını seçmekte serbest olması gibi...

YERYÜZÜ

TUTUKLU

Birden,
Kurşun yemiş gibi susar,
göz-bebeklerime karşı.
Susar da açılıp, yol verir şehir,
sade radyolarda bir gamlı hava:
«Elaziz, uzun çarşı...»
Firarda gözüm yok,
namussuzum yok,
yok pişmanlık bir halim;
yaslanıp, bir cigara yakmak isterim
dumanı cevahir değer.
mağlûpmu desem, mahçupmu?
ama ikisi de değil,
ben garip, sen güzel, dünya umutlu..
öyle ki tuhafım bu akşam üstü,
Sevgilim,
— canavar götürür gibi —
iki yanım, iki süngü...

Ahmet ARİF

YENİ YETİŞENLER

(Başı birincide)

Orası bize ait değil; ele aldığımız yazının son tarafı çok, ama çok önemli; (Böyle kusurlar azdır, Yaşar Nabi'nin çevirilerinde. Ama bu kadar da olmamalı. Bizim yeni yetişen yazarlarımız, hikâyecilerimiz, bu çevirileri okuyorlar, dillerini bunlardan öğreniyorlar.)

Şaşmayınız, aynen alıyorum. Yaşar Nabi'nin çevirisinde bir kaç yanlış bulunmuş da, onun üstüne bu lâfı ortaya atmışsınız. Aslına bakarsanız, iyice de dikkta ederseniz, temelli gayenin yeni yetişen yazarları, hikâyecileri bir çırpıda kötülemek olduğunu seçersiniz. Çoktan beri kursakta dizilen hınzı, oldukça zayıf bir vesileden faydalanarak, ortaya dökövermek derler buna.

Yukarda da dedim ya, Nurullah Ataç hocamdır, İstanbul Lisesindeki kürsüsünün önünde, birzamanlar, fransızca öğrenmeğe çalışmıştım. Ne olsa dilim pek ileri varmaz. Hattâ o zamanın elişleri dersinde yaptığımız çamurdan erik ve kirazları, sıraların altından fransızca hocamızın ayaklrını dibine, avuçlarla yuvarladığımızdan ötürü, geç kalmış bir pişmanlık duygusuna bile kaptırabilirim kendimi. Ancak yani yetişenler üstüne lâf ettiği; hele böyle tüm hakeza, tüm yazılan, tüm gülüne bir iddiayı diline dolandığı, hele böyle gazetelerde yayıp ilân ettiği zaman, sayızının bir kısmını kenara ayırır, onun yerine nefis müdafaası düşüncesini geçirir, iki tek söz söylemek isterim. Yaptığım da bu zaten.

Yeni yetişenlerin, dillerini, tercümelerden öğrendikleri fikrine yatkın olanların sayısı, pek kabarık olmasa gerektir. Bu yönden hocanın fikrine, çok kereler yaptığımız gibi, gülüp geçmek de vardı. Lâkin bukanıda olan tek başına kendisi de olsa, madem ki dil meselesi öne sürülüyor, gene de araya girmek gerekliydi sanırım. Dil meselesi ki, en başta onun kurcaladığı, karıştırıp bulaştırdığı meseledir; onun gazete yüzlerine aktarıp didiklediği, yırtıp yırtıp attığı mevzudur; kepaze edip alay konusu kıldığına soktuğu iştir; artık o bahse girmesi gerekmez. Artık Nurullah Ataç'ın dil üzerinde konuşması yakışık almaz, artık dil lâfı edilen yerlere sokulması, yanaştırılması, hele başkalarının dili üzerine lâkırdı etmesine izin verilmesi caiz olmaz.

Hoca bizi unuttu sanıyor; insanların dile geldikleri günden buyana, kişilerin, kişi kümelerinin, nizam veya emirlerin, konuşulan ve yazılan dile karıştıkları düşürülmemiştir. Dillerin gidişine, oluşuna dair olan kitapların tekinde, böyle dışardan karışıp dile şu veya bu kalıbı, şu veya bu kılığı giydirme imkânı ileri sürülmemiştir, Nurullah Ataç, ömrü boyunca yanından yöresinden ayırmadığını söylediği kitapların arasına bir de dil bilgisi kitabı katsaydı, bilim pazarının göbeğinde, o acayip dil gösterilerine çıkmaz, hem kendini, hem de yakınlarını utanç içinde bırakmazdı. Bereket bu gösteriler, dil üstüne öteklerinin berikinin, her aklına geleni söyleyip yazdığı bir zamana rastladı da, martavalların acayibi ve acayiplerin danışkası olan o hareket, ürtbaş oldu. Yoksa ilkokul çocukları insanın yoluna kesip burnuna manik çekarler, liseliler matrajka alırlar, gazetelerde dergiler de, kapılarının senitine yaklaştırmazlardı hocayı.

Öyle eski kelime arayıp yeni tabire dökmek, üç harfinin türkçeye benzemesinden anlıp söz kalıpları dondurmağa kalkışmak, böylece yeni bir dil türetip koca bir milletin çenelerini bağlamağa girişmek, beribenzer cüretlerden değildi. Hele yeni gür gömüleri, yeni şair adları uydurmağa hiç benzemedi. Dedim ya, çocuk oyuncağına çevirip uzun zaman çakıltaşı alışverişi yaptıktan sonra, (Nâpalım, tutmadı) diyerekten, tersyüzü geri dönüp Türkçe yazmağa razı olmuş görüneni, kolay kolay söyletmezlerdi. Hoca bir yiyip bin şükretsin ki, dil, hâlâ, toprak gibi, toprak gibi, milletin ana parçalarından biri sayılmıyor bu memlekette. Oysaki, tam da onlar gibi aziz ve dokunulmaz, hele hiç alaya gelmez değerlerden olduğunu, hoca da bilir.

Şimdi bu sevgili yurttaş kalkmış, ey yeni yetişenler, sizin dili tercümecilerden öğreneceğinizi ilân ediyor. Buna ne dersiniz? Acap Yaşar Nabi'nin kendisi, böyle bir iddiada bulunmayı, hattâ böyle bir fikri aklına getirmeyi düşünür mü? Hattâ bu çeşit bir lâfı işidince kahkahalarla gülmekten kendini alabilir mi? Onun yanıara, takım takım çevricilerimizin, gündelik basını yığın yığın çevirilerile doldurup taşırmak ekmek paralarını çıkarmağa uğraşan arkadaşlarımızın, yelev bir tekinin, böyle bir iddiayı kabullenmesine, zihninin kenarına yaklaştırmasına, adamakıllı sapıtmadan böyle bir fikre ısınmasına imkân var mıdır? Elbet yoktur. Şu halde, elbet bizim hoca, yüreğindeki acıyı kafasına uğratmadan kâğıda aktarmak hatasını işlemiştir.

İki kere iki dört.

Yüreğindeki de şu: Yeni yetişenler, hikâyecilerken bile hâssa, hocanın yanına sokulmıyorlar, hocadan boşlanmıyorlar, onu ciddiye almıyorlar da, bu gibi yakınlıklara ulaşkın olan hoca, ondan darılıyor, gocunuyor, sinirleniyor. Kararında bıraksa iyi, bırakmıyor. Tecavüze geçiyor, küfrediyor, satışıyor.

Olur mu?

Bitirirken şuna da işaret etmek lâzımgeliyor: Geçenlerde Peyami Safa da, Nurullah hocanınkine çok yakın manada, birşeyler söyledi. Demek bunlarda beraberce, ahbapça, omuzdaşça bir kımıldanma var. İşte yeni yetişenler için en büyük müjde. İşte türkçeyi de iyi yazdıklarına, ekilleri de unuttuklarına başlıdıklarına, sanatı ve edebiyatı da, milletimiz terihinde ilk defa olarak, iyice anlayıp yola çıktıklarına, en büyük delil!

Benim onları koruyacak kudretim yok. Niyetim de yok. Sadece bir arzum var: Tekrar lise sıralarına dönmek ve şu akla gelmez şafından ötürü, hocanın ayakları dibine bir avuç kuru çamur atarak, onu gene bar bar bağırtmak.

İlhan TARUS

Üşte Burada

Ölmek hiç burada
Ve yaşamak hiç burada
Beli doğrulamaz ırgadın
İki bükül eğili toprakta
Gayri mecal bile kalmadı
Şu yürek gibi katı toprakta
Ahalinin başı darda başı darda
Ölmek hiç burada
Ve yaşamak hiç burada.

Turhan GÜRKAN

Yaşayışın Etkisi

Dünyada yahudilerden de daha çileli bir millet vardır: Çingeneler. Bir söylentiye göre onlar beşinci yüzyılda Hindistandan batıya göç etmişlerdir. Diğer bir söylentiye göre Fenikelilerin çocuklarıdırlar.

Bütün hayatları yolsuluk ve acı içinde geçmiştir. Orta çağda Fransada, İsviçrede sınır dışı edilmişler, İspanyada engizisyon tarafından odunlar üstünde yakılmışlar. İngilterede kraliçe Elizabetin emri ile öldürülmüşler, Hollandada Utrecht sarayı adalet bakanının isteğile kırbaçlanmışlar, boğulmuşlardır. Dünci dünya savaşından az önce naziler onları yaşağı atılan insanlar sayısı 60000 tanesini Auschwitz kampına atmışlardır. Oradan ancak birkaç yüzü sağ çıkabilmiştir.

Çingenelerin kendi yaşayışlarına uygun çok merakh bir edebiyatları vardır. Dualarından birine bakalım. Kolayca harsızlık yapabilmeleri için çok karanlık bir yerce isterler. Dua şöyle biter:

«Ve ahırdan iki semiz at çalıp
Pazara gideceğim hemen
Ve içi çil çil çil çil parşalarla dolu
Bir kaskatle döneceğim.»

Güya onlar Golgota eteklerinde İsayı çarmıha germeğe kullanılacak çivi torbasını çalmışlar. Bu sebeple çok yerde hırsızlıkları olağan karşılanmıştır. İşin tuhafı buna onların da inanmış olmalarıdır. Bu çeşit inançlarını şarkılarında, dualarında işlemişlerdir. Fakat en güzeli acılarını,yoksulluklarını anlatanlardır. Bunlar çingene edebiyatında çok önemli bir yer tutarlar. Burada onlardan bir örnek veriyoruz:

Ah çocuklar, can çocuklar
Türküler yalın bizler için
Yoksulluğumuza, acılarımıza
Bir son, bir kurtuluş isteyin.

Yol kenarında taşlar sıra sıra
Hergün onları ağlar da geçerim
İri siyah gözlerimden yaş değil,
Kan akar kan.

Murgat canım Murgatım,
Ne kadar da ağır işlersin..
Ama çocukların var işte cıvıl cıvıl
Işıklı, şen günler için.

M. A. Ö.

Yemen Ağıdı *

Kara çadır iş mi tutar
Martin tüfek pas mi tutar
Ağlıyalım anam bacım
Elin kızı yas mı tutar.

Günden yanı soldum ola
Yerden yanı oldum ola
Memedimin ela gözü
Karıncalar oydu mu ola.

Basma fistan kirlenirse
Başta püskül fırlanırsa
Ya kimlere baba desin
Senin bebek dillenirse

Gitme Yemene Yemene
Karışın toza dumana
Mektubunu sal kardaşım
Bacını salma gumana

Gitme Yemene Yemene
Yemen sıcaktır dayanaman
Tan borusu er vurulur
Sen cahilsin uyanaman.

Gitme Yemene Yemene
Yemen sıcaktır kahve pişer
Asker talime çıkınca
Aceminin aklı şaşar.

Tarlalarda biter kamış
Uzar gider vermez yemiş
Çöl yemende can verenler
Biri Mehmet biri Memiş.

(*) Kemal S. Gölçeli'nin «Ağıtlar» adlı kitabından.

Hikâye:

HAK

Kadın hastalıklı ve yorgun sesile helaya seslendi:

— Gi, yıncımı buldun kenefte paklanmayı.

Kız yalap yapuşak taretlenerek helâdan çıktı. Alaca karanlıkta eteklerini düzeltirken görünen diz kapakları babayı kızdırdı. Demek Gülizar da (orospu donu) giymeye başladı!» diye aklından geçirdi. Karısına çıkışmak istedi, çalıştıklarını ima eder diye vazgeçti.

Marangoz çırağı ondört yaşlarındaki oğlan oda kapısı önündeki çıktıda zeytin ekmek yiyordu. Anne babaya:

— Sen de iş aramağa gitmeycenni? dedi.

— Gitçem. Gitçem elbet.,

Halbuki adamın çalışmağa niyeti yoktu. Vaktını aylak arkadaşları gibi kahvede geçirecekti. Otuz yıl gün aşırmadan çapa salladı. Koşmaktan, çalışmaktan yorulmuştu. Mafsalları iple bağlanmış gibi zorlukla hareket ediyordu. Tok karnına oturmak, dinlenmek, tembelliğin tadını almak, içini dinlemek, düşüncelerinin ucunu kaçırmak istiyordu. Saat akrep leri ekseni etrafında rakkamlar üzerine gelip geçiyor. Gün dağın arkasından tırmanıyor, tepeye dikiliyor ve kayboluyor. Bunlar olurken o kahve peykesinde, bir ayağını altına alıyor, diğerinin dizine dirseğini dayıyor, rahatsız düşüncelerinin arasından etrafı seyrediyordu.

Adam, yüzünü silmek için kuşağı arasından mendilini çıkarırken yere ikiye katlanmış bir kâğıt düştü. Bu, bir çeyrek piyango biletiydi. Kadın kızdı:

— Valla aşkolsun adam! dedi. Biz yiyecek ekmek bulamıyoruz.

— Hırızlanma köroğlu, ben onu 66 da kazandım.

Oğlan ağzındaki zeytin çekirdeğini puflayarak:

— O bilete vursun ben de marangoz dükkânı açarım, dedi.

— Ben o zaman tarla alcam, diye baba homurdandı.

— Ya ben nolacam?? diye anne atıldı. Ben tabii tabanlı, elentirikli bir ev isterim. Gülsümünki gibi manto isterim. İşe de gitmem.

Kız yutkundu, birşeyler söylemek istedi. Bu kadının dikkatinden kaçmadı.

— Gülizara çeyiz düşünmek ilâzım. Onun yaşındaki mahalle kızlarının çeyizlerini sandıklar almıyor, bizimkine sıçan düşse başı yarılacak.

— Bizim kızı da çeyizsiz alsınlar.

— Ayol, bu devirde çeyizsiz kız alan varmı? Üstelik malda istiyorlar.

— Bulunur avrat, bulunur.

— Boyacı çingenleri mi?

— Ne varmış, varsın çingene olsun Ekmek kurutan bir adam olsun da.

Kız, bir boyacı çingenesi onu istemişte babası da verdim demiş gibi.

— Ben varmam boyacı çingenesine, diye ağlamağa başladı.

Oğlan kapıdan çıkarken döndü.

— Ben gidiyom, dedi, Marangoz dükânı açmaktan vazgeçtim, Varım o paraları siz harcanın.

Baba, oğlunun maişet kaifesi çektiğini, bununla onun işsiz gezdiğini kastettiğini sanarak:

— Hergeleye bak, bizimle zevkleniyor, diyerek takuniyayı oğlana fırlattı.

Oğlan sokağa kaçtı. Takunya gürültüyle kapıya çarptı, yere düştü.

* *

Adam, parti ocağı, mahalle kahveri vazifesi gören barakanın önüne dikilmiş ovaya bakıyordu. Sisten kirli adımdan ötesi seçilmiyor, fakat o, ovada şu anda neler döndüğünü teferruatına kadar biliyordu.

Gök kül rengînde, para kadar mavilik görünmüyordu. Uzakta ufuk hattı kaybolmuş, yerle gök birleşmişti. Sis, uyanan tabiatın kâbusu gibiydi. Havada küle karışık yapışkan bir yanık kokusu geliziori gidikliyordu. Şehrin dışındaki elektrik fabrikasının uzun bacasından çıkan koyu dumanlar kıvrılarak yükseliyor, sisler arasında eriyordu. Motorun pat pat sesleri uyuşmuş sinirleri yumak gibi açıyor ve geriyordu.

Adam vücudu gibi nasırlı iri elile gözlerini oğuşturdu, alnına düşen çevresinin ucunu kaldırdı. Derin derin iki defa göğüs geçirdi.

Barakanın yanında her zamanki yerini almış kısa boylu, farkında olmadan bolluk içinde geçen mazisinin artıklarını şimdi harcıyormuş gibi daima düşünen şam baklavacı, adama;

— Bu sabahta işe gitmedin galiba, dedi. Adam kızgın başını çevirdi.

— Şafakla çıttım, dedi. Yövmiyeler çok düştü.

Şam baklavacı bahane gibilerde başını salladı. Tatlıyı (biraz sonra geçecek talebeler için) kendine has biçağı ile küçük dilimlere bölüyor, ince, renkli kâğıtlara sararak tepsinin cam kapağına adeta oksıyarak sıralıyordu.

— Gittim, diye devam etti adam. Reşat beyin çiftliğine onbeş çapacı lâzımmış. Beş dakikada otuz kişi kadar kamyona doldu.

— Sen neye binmedin?

— Bindim. Ben de bindim.. Bindim ama kalabalığı görünce kâhya gâvûrun yanından dışarıya fırındı kamyona bindiniz iyi ama işler kesat, yövmiyeleriniz elli kuruş düştü, dedi. İtirazlar yükseliince herif kestirip attı: İsteyen gelsin! Sırtında yumurta kofesi yoktya. Aldığımız maranın eti ne budu ne. Elli kuruş kesilince..

Adam sözünü bitirmeden şam baklavacı tamamladı:

— Sende kamyondan atladın.

— Yalnız ben değil, benimle beraber yirmi kişi kadar daha atladı.

Şam baklavacının adamla bukadar alâkadar olmasının ve onun da sükûnetle hesap vermesinin sebebi vardı. Karısını ve kızını çırçır fabrikasına yeni yeni girdirmeğe başlamıştı. Otuz yıla yakın şafakla evden çıkmış, gün devrilince dönmüştü. Herkes onu böyle tanıyordu. En ufak bir değişiklği yadırgayan mahalleli hakkında dedikodu yapıyordu. Adam bunları hissediyor, sesini çıkarmıyordu. Dedikodu çarklarına bir defa sıkışmıştı. Uzun zaman sonra mahallelinin biktığı, yeni bir dedikodu mevzuu çıktığı zaman kurtulacaktı.

Kahveci bir kürekle barakadan çıktı, çöpleri yani tarafa atarak ortaya seslendi.

— Çay demlendi!

Adam derin derin göğüs geçirdi. Bu saatlerde işbaşı yaparlardı. Ha deninçe karığa girer, bir payasındımı diğer işçileri yarı yolda bırakır, tarlanın ucuna varırdı. Çapasının sapına dayanır, tabakasını çıkarır, kaçak tütünden iri bir sigara sarar, işçiler gelene kadar tüttürürdü. Netice, el işlerinde dermanını tüketti. Halbuki o hayattan neler bekliyordu. Tarlası, ökûzleri olmasını istiyordu. İçinde biriktirdiği bir arzu ile bir defa kendi işinde çalışamadığına yanıyordu. Otuz yıllık hakkı hırsızlarına yaşadığı şu son günlerimi olmalıydı.

Adam kahveye giremiyor, günün ilerlemesini, herkesin işine başlamış olmasını istiyordu. Böylelikle işe gitmemenin azabını hafifletecekti sanki. Hayat nekadar ağır başlıyor, gün ne çabuk tükeniyordu. Bu saatte çimenlerin boy attığı, ağaçlara su yürdüğü hissedilir gibiydi.

Kahveci bir daha dışarıya çıktı:

— Ne dikiliyon be Murat, dedi. Gel bir çay iç.

— Kameti kançis diyerek adam kahveden içeriye girdi.

Muharrem BARLOK

Hikâye:

DERGİ

Üç, dört kişilik bir dost meclisindeki hararetli tartışmaya sonradan karışan (S...) köyünün öğretmeni;

— Evet dedi baylar, İnsanlar niçin mi çalar? İşte bu, mühim. Ihhh.. ihhh.. Ihhh... — arka arkaya üç kere öksürdü. — Haydi bu meselede suvali biraz daha umumileştirerek insanlar niçin suç işler diyelim.

Sağdan, soldan yükselen itiraz sesleri.

— Yooo... Yooo... Baylar. Bu konuda hiç te sizler gibi düşünmeğe mecbur değilim diye bir bir kestirip attıktan sonra okulunda geçen bir olayı anlatmağa başladı.

— O yıl köye yeni gitmiştim dedi. Hani baylar hepiniz köy görmüşünüzdür. Görmüyenleriniz de üç, beş sefer bu âlemin şöyle bir kıyısından kenarından geçtiğini her halde hatırlar, Bendenizin, yani şu naçiz arkadaşınızın otuz küsur senelik ömrü — hayatı hep orralarda, bu köylü dayılar arasında geçmiştir. Bu uzun meslek hayatımda çok hem de pek çok şeylerle karşılaştım ama, baylar bana na hiç birisi şimdi size anlatacağım olay kadar tesir etmedi.. Evet hiç birisi.. Ihhh... Ihhh... Uzatmıyalım dinliyorsunuz değil mi baylar?

Büyükçe bir şehirin koltuğunda olan bu köye ilk gittiğim aylardaydı. Okulumuz namına köy pazarından on beş günde bir bol resimli sınıf dergileri çıkardı. Ben bu dergilerden her dağıtışımda marangozun kızı Eminecik'in eline de bedava tarafından bir tanecik tutuştururdum. Okumağa heveslı bu içli kız, dergisinin bedeli olan on beş kuruşu bir araya getiremiyecek kadar fakirdi. Gene bir gün bermutat postadan çıkan dergileri bir bir çocuklara dağıttıktan sonra bir tane de Eminecİğe uzattım. Vay sanmisin dergiyi bu kıza veren?. Birden üç, beş, on purmak uzanarak sınıfta bir kızılca kıyamet koptu.

— Öğretmenim ona verme! O verdiklerin hepsini satıyor.

Çocuklar arasında her gün ki karalaşmışımsı basit hıskançlık olaylarından (Ali sana biri daha.) deyip geçeceğim bir sıra baktım ki, vaziyet etidi. Bir lokmacık vücudile köşeye kısılıp kalan Emine evvelâ saparı kesildi. Başı yerde bir müddet içinesinin yüzüne bakamedi. Neden sonra,

— Yalan öğretmenim diyebildi. Hüngür hüngür ağlamağa başladı. Onun bu ağlaması çocukları büsbütün şımarttı. İlkin birkaç öğrencinin yaptığı bu hoyratlık kısa bir zamanda diğerlerine de sirayet etti, Sanki bütün sınıf ağız birliği yapmış köşesinde korku ve utanıcından tirtir titreyen Emine'cikten intikam alıyorlardı.

— Hın.. öğretmenden aldığın dergileri satıp satıp parasile ekmek alırsın ac köpek anğunu hastırmak için nâlâ bakalım (Bir yandan da) Haydi ulan söyle Ah? Bu haydut kız öğretmenin verdiği dergiyi seninle ekmekle değişmedi mi? diyerek durmadan arkadaşlarını direkleriyorlardı...

Birden aklıma mantığım durur gibi oldu. Kendimi toparlıyarak bir kaç daktika sınıfın içerisinde çağkın çağkın gezeledim. Sukûtumu Eminecİğin aleyhine verilmiş bir hüküm sayarak onlar kütahiklarını büsbütün artırdılar. Besbelli bu sessiz ve çalışkan kızdan intikam almak için bütün sınıf ağız birliği etmişlerdi.

— Hın.. satar satar da boğaza verirsin aç köpek diye çocuklar hep bir ağızdan tempo tutturarak yaygarayı basıyorlardı.

İlk soğukluğuna geçmiş çocukların adamakıllı içerlemeğe başlamıştım. Durum elden nazikti. Kendisine yapılan bu ardsız arasız hücumlar karşısında Eminecik o kadar müdafaasız kalmıştı ki, sindiği köşede tıpkı azgın fırtınalar ortasında dalında kurumuş kalmış bir sonbahar yaprağı gibi titriyordu. Devamlı hücumlar ortasında, Eriyip mahvolmak üzereydi. Onu kurtarmam gerektiğini anlıyordum. Bütün sınıfı karşımda sıratına asarak.

— Tamam mı şimdi bitti mi? dedim. Bütün çocuklar put kesilmiş susuyordu.

— Dünyada hakkımız olan bir şeyi satmak neden ayıp olsun çocuklar dedim. Hele bu satılan şey ekmek için olursa... Asıl ayıp olan şey...

Sözlerimi bitirmemiştim ki bu defa sınıfta zırıltının bir başka türlüsü koptu.

— Ekmek için değil öğretmenim? Sen onu kayırıyorsun. O ne hınzır O...

— Biz onun adını sınıfta hırsız sıçan koyduk.

— Geçen Hasan'ın kalemi onun çantasında çıktı öğretmenim.

— Sey Efendim. Tey çok oluyor bu kız bir kerede benim elimden kardeşini öğretti de başlamayı kapınca kaçtılar. Bizim komşumuz oturlar. Bir evde dokuz kişiler. Kıran girsin hepisi de aç gözlü. Biz ekmek yaparken Emineler görmesin diye kapıyı ardından kitleriz.

— Öğretmenim onlar ayıp iş yapıyor. Kardeşi duranla bu kızı ben Veli ağalardan ekmek isterken gördüm. Hm. Haydi inkâr et bakiyim. Beni görünce ekmeği ateşinin altına saklamadın mı. Yalan mıyım. Ben de seni öğretmene söyleyim de gör bak demedim mi.? Birde suçunu bastırmak için ağlarsın.

Bütün sınıfın birbirine arka çıkarak birbir peşi sıra yaptıkları bu hücumlara Eminecik nasıl dayanabilirdi. O tıpkı ağır bir kâbus altında sayıklar gibi hıçkırıklarını tutamıyarak.

— Ya! Ya! öğretmenim Vallahi ben istemedim, Anam ekmek getirmezseniz sizi eve sokmam dedi de (Onlar bitenden habersiz sadece çaylak görmüş piliçler gibi ürkek ürkek bir bana bir de çocuklara bakan böğründeki oğlan kardeşi Ahmet'i işaretle) Bu istedi. diyerek kabahati kardeşinin üzerine yüklemeğe çalışıyordu.

Ne yapabilirdim. Gizli, kapslı bütün duygular Emine'cİğe karşı çevrilen zehirli birer ok halinde durmadan insafsızca üzerine fırlatılıyordu. Okulun en sessiz ve sünepe kızı bir anda anlı, şanlı bir hâraz olup çıkmıştı. Hani, bizim yumurcakları biraz daha değilsem. Şu son günlerde Veli Ağanın saharındaki bitli buğdaylara dadanan hırsız çetesile, muhtarın karısının takım altınlarını aşıranların içinden de Eminecik çıkacaktı. Çok güç bir durama düşmüştüm. Vazifemin güçlüğünü siz de takdir buyurursunuz baylar! Bu kızcağıza yapılan suçlandırmaların hepisi de doğru olsa bile sırtından ekmek ve ihtiyaç gibi yaşamak mücadelesi çıkıyordu. Bunu bütün sınıf inkâr etse bile, hani bunu, şu karşımda sefaletin ve açlığın sarartığı yüzlerle, bu sapsarı yüzlere aşağı akan gözyaşları inkâr etmiyorlardı.

Bu hengâme arasında nutuk atıp ağızbirliği yapmış yumurcakları yatıştırmağa kalkmak âfazı belli bir hastalığa karşı mayal olcumak gibi bir şey olacaktı. Hani felsefesini yapayım bu işin dedim mazur görün baylar, hani onu şimdi yüksek hususunuzda bile yapamıyacağım fırıncı katırlarını ürkütmekten hani başıma çok şeyler geldi. Sonra efendim

Bereket zil ihadesi yetişti de Emine'de, ben de kurtulduk. Yoksa nalım nice olurdu.

— Sonra.

— Sonrası Var mı? efendim. Gerçi hernekadar o gün ben nutuk atarak ağız kalabalığı yapmak suretile bu işi örtbast etmeğe yeltenmedimse de malûmya serde bozuluk var adımı terbiyeci. Genede çocukları adamakıllı bir paylayıp. Eminecİği de odama çekerek gönlünü almakta kusur etmedim. Ama, Emine yutar mı hiç? O gün mânnetli ve yaş dolu gözlerle bana teşekkür eden bu çelimsiz ve içli kız, ekmekle değiştirdiği dergi bedeli on beş kuruşun suçlusu olarak o günden sonra bir daha okula ayak basmadı.

Hikâyenin sonunda sıçrayıp ayağa kalkan öğretmen, kimsenin cevap vermesini beklemeden.

— Şimdi hükmü sizlere bırakıyorum baylar dedi. Bütün diğer tüfeylîler gibi hırsızları ben de sevmem. Acaba Eminecİğin bu yollara sapmasında bizlerin hiç, ama hiç mi kabahati yok. Haydi cevap cevap bekliyorum nişin sustunuz...

Halil AYTEKİN

OKUYUCULARIMIZA

Bayilerdea muntazam para alamayışınız ve bazı beklenmedik sebepler yüzünden yaz tatiline nisanda başlıyacağımızı şimdiden bildiririz.

Belirtelim ki memleketimizde matbuatı ya «manifatura, bakkaliye ticarethanesine» çevireceklsin; ya çeşitli zorluklar, engeller, suçlandırmalarla karşı karşıya kalacaksın. Sadece şekil güzelliğine dayanan bir çift misranın, kelimelerin bile hisabını vereceksin icabında.

Her yönden alınmış ağık, içimiz rahat. Gelecek mevsimi daha kuvvetli, daha güzel çıkacağımızı müjdeler, bizimle ilgilenen, bizi seven bütün sanatkâr arkadaşlarımıza, okuyucularımıza hoşça kalın der candan selamlarız.

YERYÜZÜ

BEETHOVEN

(Başı birincide)

ailenin geçimi ve eğitimi omuzlarına yüklendi. 1792 de temelli olarak Viyanaya yerleşti. J. Haydn, J. Schenk ve büyük kontrpüvan üstadı Albrechtsberger'den ders aldı. Bu arada bir çok oda musikisi parçaları, liedler ve konçerto bölümleri yazmıştı.

Ardardına konserler verdi; başka şehirlere seyahatlar yaptı, şöhreti yavaş yayılmağa başlamıştı.

İlk olarak dostu Dr. Wegelere yazdığı 28 Haziran 1800 tarihli mektupta, işitme güçlüğü çektiğini anlatır. Ertesi yıl bu artık saklanamaz bir gerçek olmuştu. Geçitli ızdıraplara karşı, Beethoven, tek dayanağı olan sesler alemini duymaktan da yoksun kalmıştı. Fakat büyük insan daima ümitsizlikten kurtulmuş; benliğinde, insan gücüne olan inancını, kendini öldürmeği düşündüğü zamanlarında bile, kaybetmemiştir. Ümitsiz bir sevdanın ardından, 1802 ekiminde, yazdığı; kendini anlayamıyanlara muhteşem bir yumruk gibi uzanan Heiligenstadt vasiyetnamesinde şöyle der: «Talih beni yere seremiyecek. Onu ben gırtlaklıyacağım!»

Keman için (G. op. 40; F. op. 50) iki romans ve üç (op. 30) sonat, bir çok gatateli, ariasyon ve marşlar bu yılda beşlenmiştir. Bazılarında — en çok da patetik sonatta — sağırlığın verdiği acının izleri vardır. Artık eserlerinde başka musikicilerin etkilerinden kurtulup şahsiyetini yaratmağa çoktan başlamıştır. Op. 47 keman (Kreutzer) sonatı, op. 56 tripel konçerto, «Isa Zeytindağında» oratoryosu ve üçüncü senfoni «Eroica» buna örnek gösterilebilir. Sonuncu eser, Napoleonun Avrupa memleketlerine Fransız ihtilâlinin ilke ve sonuçlarını yaymak ister göründüğü, hürriyet müjdeliyen günlerin heyecanı ile yazılmıştır. Beethoven bütün haşmetiyle çoşarak insanların mesut geleceğine inancını haykırır. 1803 de bestelenip 1806 da yayınlanan bu senfoni Napoleona adanmışken imparator olması üzerine, Beethoven şu başlangıcı yazacaktır «Unutulmuş bir kahraman hatırasına...»

1806 da çok sevdiği Therese Brunswick'le nişanlandı. Saadete ulaşacağını sanıyordu. Sınıf ve servet farkları evlenmelerine set çekti. Beethoven bütün ömrünce kadınını; sevilmenin kendine has duygu ve yaratıcı ruh çoşgunluğunu aradı. İlgilendiği kadınlar bir kaç tanedir. Çok gençken, Bonn'da, Eleonora Breuning'i sevdi. Doğduğu şehre ve vakûr Rhein nehrine olan özlemlerinde bu kızın da payı vardır. 1800 sıralarında «yüksek sınıftan» bir aileden Giulietta Guiccardiye aşık oldu. Önce sınıf farkları, sonra kızın hoppa ve gösteriş düşkünü çıkışı yüzünden evlenemediler. 1806 da Therese'le birbirlerine sevgi duymağa başladılar.

Ömrünü inceliyen musiki tarihcileri bu kadınlardan hangisini fazla sevdiğini, «ölümsüz sevgili»nin hangisi olduğunu, ömrünün belirli parçalarında veya bütününde hangi kadının kalbine hükmettiğini tartışırlar. Bunun bizce önemi yok. Çünkü o hep aynı kadını, kendini anlayabilecek ona hiç kimseden bütünüyle bulamadığı, samimiyeti, yakınlığı, aşkı, huzur ve sükûnu verecek kadını sevdi. IV. senfoni Therese'de, arzuladıklarına eriştiğini sandığı sırada bestelenmiştir. Beethoven düşünceli olmakla beraber, gerek toplumsal gelişimlerde gerek özel hayatında iyiye gidişin yankısı olan huzur hissi bu eserde sezilir.

Kasım 1805 de tek operası olan Fidelio sahneye kondu. Beğenilmedi. Ertesi yıl, çok değişiklikler yaparak, yeni bir uverturle tekrar hazırladı. Eser son şeklini ancak 1814 de almıştır.

Bethoven'in sıhhati bozuktur. Kendisini kaybetmemek için başka şehirlerde kazançlı işler almasına engel olan bir kaç «asilzade» söz verdikleri aylığı kesmişlerdir. Eserleri istediği geliri sağlamaz. Bir yandan da, artık kendinden emindir, sağlam bir şöhret kazanmıştır. 1814 Viyana kongresi delegeleri çok itibar gösterirler.

Daha önce, 1812 de, Goethe ile tanışmıştı. Beethoven ona eskiden beri saygı beslerdi. İkisi de uzun bir süre tanışmayı arzuladılar; uzun uzun mektuplaşıldı. Fakat tanıştıklarının hemen ertesi günü, anlaşamamazlıklar baş gösterdi. Alman aristokrasisinin bu şımarık fakat zeki çocuğu ile, aristokrat ve benzer hakim sınıflara karşı duyduğu kinin ve hıncın olgunlaştırdığı demokrat halk adamı Beethovenin uyuşamıyacağı apaçıktı. Goethe tanıştıklarından az sonra sırf boyun eğmiyen, insanlığından ve sanatından emin karakterinden dolayı Beethoven'den yüz çevirdi. Onu, sağırlığı ve kendince küçüklük saydığı vasıfları yüzünden zavallı bulmağa acımağa başladı. Beethoven Goethe'ye karşı sevgi ve hayranlığını sonuna kadar saklamıştır.

1815 de eserlerinden çoğunu yazmış bulunuyordu. Senfonilerinin sekizini, konçertolarını op. numarası 101 den ufak olan sonat, kuartüor ve başka parçaların hepsini. Artık Beethoven'in en kötü günleri başlamıştır. Yalnızdır. Dostlarından çoğunu çeşitli sebeblerle kaybetmiştir. Sıhhati gittikçe bozulmaktadır. Eğlendirici İtalyan operaları Viyana zevkini kaplamıştır. Çok sevdiği yeğeni Karl, tembelliği, hileciliği, serseriliği üstelik annesinin sık izacları ile ona yük olmaktadır. Ölümüne kadar geçen yıllar içinde 9. senfoninin kazandığı başarıyı önemli bir olgu diye saymak gerekir.

Beethoven 26 Mart 1827 de, fırtınalı soğuk bir kış gecesi veremden öldü. Son sözü şu olmuştur: «Artık komedya bitti!»

* * *

Beethoven'in musiki hayatını kronolojik sıra ile ilgili olarak keskin sınırlı bölümlere ayırırlar. Halbuki o kabiliyetini çeşitli etkilerle geliştirmiş, sürekli bir oluş, bir olgunlaşma içinde bulunmuştur.

Hiç bir zaman, gelen ilhamları, «tanrı vergisi»ni noteden bir insan olmamıştır. Müsveddeleri uzun didinişleri aksettirir. İrticali çalışlarının (emprovisation) olağan üstülüğünü dinliyenler yazmıştır. Böyle olunca müsveddelerindeki tekrar tekrar «tashih» edilmiş notlar, pasajlar onun daima daha mükemmele olan gayretini ve yaptığını asla nihai olgunlukta bulmamasından başka neye yorulabilir. O yalnız gerçek sanatcıda bulunan doymak bilmez «daha iyiye ulaşmak» azabı içinde kıvranmıştır. Bazı eserlerini yayınladıktan sonra bile beğenmezdi. Operasına dört uvertür yazışı buna örnektir. Bu didiniş daima daha iyi, daha güzel ve ileriyi yaratabileceğine inanmasından geliyor.

Beethoven'in musiki alanına getirdiği, genel anlamda, bir yenilik de, sadece sanatı ile geçinmeğe çalışmasıdır. Çağdaşı musikiciler gibi şunun bunun sarayında sanatını aristokratların hizmetine verip, memuriyetler kabul etmemiştir. Eserlerini satmış, talebe yetiştirmiş, konser vermiş geçinmiştir. Bu arada eserlerinin karşılığı olsun diye bazı «asiller»ce para bağlanmışsa da pek sonu gelmemiştir. Böylelikle Beethoven kendini gerçek sanatcı olarak insanlık tarihine tanıtırken musikiyi de eğlence veya ibadet vasıtası olmaktan kurtarmıştır.

Haydn ve Mozart'ın katıldığı XVIII. yüzyılın ikinci yarısında «espri dolu bir mizahla karakterize» olarak kurulan Viyana klasikleri üslûbunun en güzel örneklerini Beethoven vermiştir. Bu muzikal üslub yönünden bütün kendinden sonra gelenlerin yol göstericisidir. Orkestra musikisinde, Berlioz ve Wagner üzerinde, saklanamaz etkileri vardır. Coriolan uvertürü, List ve Berlioz'la gelişen senfonik poem'in ilk esaslarını taşır. Musikinin konu ve muhtevası yönünden Mahler, Bruckner, Schubert, Wolff gibi tanınmışlara manevi babalık etmiştir. «XVIII. yüzyılın sonlarında burjuva ihtilâlini yaratan sosyal bünye içerisinde doğan romantizm plastik sanatlarla edebiyata girdiğinden çok sonra ve ancak Beethoven'in eliyle musiki sanatına müncer olmuştur. Musiki sahasında bir çok üstadların gelmesini sağlayan bu mühim devir, Beethoven'le başlamıştır.» Başta Weber olmak üzere Schuman, Schubert, Mendelsohn ve hatta Chopin bu yolda onun devamı sayılır.

Beethoven enstrümental musiki, senfoni bestecisi olarak tanılır. Mutlak enstrümantal musiki Mannheim de doğduktan sonra Viyana klasiklerinin eline geçmiş Mozart, Haydn ve son Beethoven de en olgun durumunu almıştır. İlk iki senfonisinde Haydn ve Mozart'ın etkileri sezilir. Bilhassa sonuncunun Jüpiter senfonisinin izleri apaçıktır. Beethoven sanatının bu bölümünde Mozart etkisi ile süslü, rokokovari, işlemeli modülasion ve kadansları kullanmaktadır. Senfoni alanında Eroica ilk üstün eseri sayılır. Beşinci senfoni kader ve talihe meydan okuyan, tam «insanoğlu»na has, insanın güç ve yeteneklerine inanmış bir karakter taşır. Başlangıcındaki iki mözürlük tema için dostu Schindler'e şöyle demiş: «Talih kapıyı böyle çalar!» Altıncı (op. 68, F) senfonisini tabiata adamıştır. Pastoral senfoni diye tanınır. Beethoven canlı ve cansız bütün varlıkları ile tabiata aşıktı. Irmak kıyılarında, kırlarda dolaşmaktan hoşlanması küçüklüğünden başlar. Doğduğu şehre ve Rhein'e olan hayranlığını herkes bilir. Pastoral Senfonide bu tabiat sevgisi anlatılmıştır. Fakat hiç bir zaman tabiat seslerinin «muzikal taklidler»ini yapmadan. **Beethoven programlı musikinin ve muzikal tasvirin müthiş düşmanıdır.** Bunları musikiye ihanet sayar. Hatta leitmotif kullanmaktan bile hoşlanmazdı. Fakat bazı estetikciler tip ve olayları musiki ile karakterize eden «leitmotif prensibi»ni List ve Berlioz'dan önce ilk onun kullandığını, söylerler. VII. ve VIII. senfoni kısa sürelerde yazılmış ve çağında pek anlaşılamamıştır. Bugün gerekli önem ve değerle ele alınıyor. IX. senfoni bestecinin ömründe önemli bir yeri olduğu kadar, başlıbaşına da bir inceleme konusudur. Beethoven musikisinde bütün kuytu köşeleri ile insan ruhunu kuçaklamağa çalışmış, tek konu olarak eserlerine insanı, bütün ızdırap ve yoksulluğa yılmadan vakur bir eda ile dayanan insanı ve onun içinde bulunduğu tabiatı almıştır. IX. senfonide insan sevgisini eksiksiz büyüklüğü ile ortaya kor. İnsanların kardeşce, ortaklaşa ve hep birden saadetine hasretini en etkili musiki aracı olan insan sesi ile tamamlar. Eser dört bölümdür. İlk üçünde insanın hayat kavgası çeşitli yönlerinden en geniş müzikal imkânlarla açıklanır. Koro ve soliye ayrılan finalde, «insan için mukadder sayılan en korkunç felâketlerin bile gene insan enerjisi insan iradesi, insan neşesi ile herzaman için önlenebileceğini» anlatmak istemiştir. Koro vesoli Schiller'in «Sevince şarkı»sının sözleri ile insanın «nihai zaferi»ni musiki yolu ile ilân ederler. O, Wagner'in dediği gibi bu senfonide, bütün hasretini bütün neşesini şimdiyedek eşi görülmedik bir sanat eseri haline koymuştur. Beethoven oda musikisi ve sonat alanına da büyük devrimler yenilikler getirmiş, fakat bunlar da o zaman pek anlaşılamamış hatta gülünç bile bulunmuştur.

Denilebilir ki Beethoven kendinden sonra gelecek besteciler için ensrümental musikide yapacak çok şey bırakmamıştır. Opera alanında diğer eserleri kadar başarı kazanamamış olması ve tek örnekle yetinmesi de mutlak musiki (musique absolute) sevgisine bağlanabilir. Beethoven şiir ve sahne oyununun yardımından uzak yapısı sadece seslerle kurulan musiki eserleri yaratmağa didindi. Gerçek mutlak musiki onunla başlar. Fidelioda da söyliyenleri «saz» gibi kullanmış, başka bir deyimle operasında bile mutlak musikici olmaktan kurtulamamıştır. Operanın trio, duo, intermezzo v. b. gibi muzikal üniteleri ayrı ayrı olağan üstü güzeldir. Fakat bir araya gelince, uyuşup, opera kavramı içinde eriyemezler. Fidelio sahnede oynanmaktan çok konser salonlarında söylenmeğe yaraşır denebilir. Konusu XVIII. yüzyılın romantik; ihtilalci, hürriyet ve adalet arzuları kokan havasına uygun, adeta sosyal problemli bir «kurtuluş opera»sıdır. Beethoven örnek bir karı-koca bağlılığını da bu arada işlemiştir. Çiftlerin hayat uğraşına ortak şartlarla ve karşılıklı yardımlaşmaya dayanarak yaşamalarını övmesi ve kadınların aciz mahlûklar sayıldığı bir çağda erkek kılığına girerek kocasını kurtarmak için çarpışan bir kadını ele olması oldukca ileri görüş sonucudur. Bu dev eserler yanında Beethoven birçok lied ve rondlar yazmıştı.

* * *

Beethoven «bütün hayatını bir ülkü peşinden koşarak, hep o ülküyü düşünerek, o ülkünün dertlerine katlanarak, o ülkü için varını yoğunu vererek geçirdi.» Bu ülkü, insanların eşit ve kardeşce yaşamaları ülküsüdür. Yakın bir dostu onun için «musikide yaratıcı, yenilik getirici ve içli olduğu kadar özel hayatında da ihtilalci idi» diyor. «Müstebitler»in Fransız ihtilalinin öne sürdüğü ileri fikirlerin yayılmasından korktukları bir sırada, çekinmeden Fransız çevrelerinde bulunmuş; onlarla yakından dostluk etmiştir. Bir ihtilal davranışına katıldığını söylediydik. Saray ve yardakcısı din çevreleri onu daima kendileri için tehlikeli bir kimse, «bir cumhuriyetci», olarak görmüşlerdir.

Beethoven kendini çağının «asiller»inden hiç bir zaman aşağı görmedi. Hatta onlara üstünlüğünü anlamıştı bile. Goethe'ye şöyle demiştir: «Kıralar ve prensler bizim büyüklüğümüzü sezmelidirler. Onların önünde eğilecek değiliz!» Bu bakımdan Bach, Haydn, Mozart ve hatta Goetheden farklıdır. Öbür musikiciler kendilerini ve sanatlarını aristokrat efendilere sunmuş «sadık hizmetkârlar»dı. Goethe ise «büyükler»ine saygıda kusur etmiyen, bir fikir, sanat patronu. Beethoven «aşağı tabakadan» oluşuna rağmen, «asiller»e çok kere kendini saydırmış, itibar görmüştür.

Eğitime verdiği önem de dikkate değer. Feci yoksulluk günlerinde bile kitap satınalmış, okumuş, kendini yetiştirmiştir. Arkasında çeşitli konuda ciltlerle kitap bırakmıştı. Düşünebilen bir insandı Beethoven. O ne Bach gibi kilise organistliği ve dini mistisizm içinde erimiş; nene Haydn gibi durumundan memnun beğenilen bir uşak ömrü sürmüş; ne de Mozart gibi her türlü çileye rağmen düşüncesizcesine neşeli olabilmiştir.

Bütün büyüklüğüne rağmen sırf asil olmayışı yüzünden sanatında, aşkında tek kelime ile yaşamasında güçlüklerle karşılaşan Beethoven tek sığınak olarak musikiyi almış ve ruhunda yoğunlaşan kıvılcımlar musikisi ile boşalmıştır. O yüzden musikisinin kendinden emin, ağır başlı ve hatta vahşi bir hümanismi vardır.

Öbür taraftan iradesi ile bütün ıstıraplarını yenmiştir. Musikisi bu irade gücünü bütün insan kardeşlere aşılar. Çünkü o insan iradesinin herşeyi yaratabileceğine inanıyordu. 9. senfonide «Ey insanlar! Herşeyde, açılan baharda, kuşların cıvıltısında ve her varlıkta neşeyi arayınız» derken insan iradesinin yaratabileceği, herkese eşitlikle dağıtılmış neşenin var olduğu saadet dünyasına, yaşama sevinci dağıtarak, ışık tutuyordu. «İnsanlık haysiyetinin değer kazanması ferdi hürriyetlerin zafere ulaşması bakımından denilebilir ki Beethoven yüzlerce bilginin kitaplarıyla, binlerce politikacının makaleleri ile yapamadığını tek başına başarmıştır. 1830 ve 1848 ihtilallerini hazırlıyan kitle hareketleri çürükleyici kudretinin büyük kısmını ondan almıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın ileri hamleleri de ona çok şeyler borçludur.»

* * *

İnsan ruhunun resim, fikir, şiir ve başka edebiyat formları halinde hiç bir manevi ürününün serbest ve hür olamadığı bir çağda Beethoven sanatında asla eğilmemiş ve musikinin özel ilkelerinden sonuna kadar faydalanarak hürriyeti haykıragelmiştir. Çağının ileri görüşlü sanatcı ve fikir adamlarının bazısını devrin hakimleri sustura bilmişlerdir. Fakat Beethoven'i hiç bir zaman! Musikisi insanların kardeşliği için ortaklaşa söylenen bir zafer türküsü olmuştur. O yüzden çağının sosyal atmosferini, insanlarının özlem, kaygı ve ülkülerini hiçbir sanatcı Beethoven kadar iyi yankılıyamamıştır.

Nihat BURUŞUK

Sizin için İnsanoğulları

Sizin için insanoğulları;
Sizin için evvelâ hayat,
Sizin için koca dünya.
Her çeşidinden ormanlar,
Hayvanlar elinizde.
Her çeşit toprak,
Balıklar denizlerde.
Sizin için en güzeli zevklerin,
Sizin için en büyük aşk.
Sizin için masmavi,
Alabildiğine gökyüzü.
Rüzgâr ve ateş,
Sizin için hayat dolu güneş.
Ayrı bir güzellik,
Gecesi, gündüzü.
Pırıl pırıl yıldızlar,
Ayın on dördü.
Sizin için dört mevsim;
Ağaçlarda çiçek,
Ağaçlarda meyva.
Sizin içindir akan suları,
Bütün güzelliğile yeryüzü
Sizin için insanoğulları.
Sizin için nihayet;
Harpler, yangınlar,
Yanan, yıkılan.
Sizin için insanoğulları yoksulluk
Sizin için bütün bunlar.

Acırım halinize,
Elimden geleni yapıyorum.
Elimden geldiği kadar size,
Sizin için diyorum, insanoğulları;
Sizin içindir saadet.

Hilmi ÜSEKES

YERYÜZÜ

Siyasi imtiyazı haiz

FİKİR, SANAT DERGİSİ

Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden:
Mehmet Abidin ÖZKAN

Abone: 6 aylık 200, yıllığı 400 Kuruş.
İdare yeri: Yeşildirek, Çeşnici sok. No. 1-3
Cağaloğlu - İstanbul.
Müracaat adresi:
Metin Özek, P. K. 38 - Aksaray - İstanbul.

Çituri Biraderler Basımevi.
18/3/952